

state.

For a century the really enormous amount of scientific researches is accumulated. Different, sometimes diametrically opposite both for conception and for a political and ideological orientation these researches need the classification and global analysis exceptionally on the basis of principles of objectivity and historical method.

ВОСКОБОЙНИК Катерина Віталіївна

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ КОНСУЛЬСТВА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У ХАРКОВІ

Польська національна меншина завжди займала особливе місце в історії Харківщини. Поляки почали залюднювати ці території ще з початку XIX ст. З другої половини XIX ст., відбувається стрімкий розвиток промислових та культурних осередків міста, і це дає поштовх для чергової хвилі зростання польського населення. Початок Першої світової війни викликає масовий приплив біженців та евакуйованих з Прівіслінської губернії Республіки Польща (місця бойових дій). [1, с. 37]. За переписом 1924 р. поляків у Харківській губернії налічувало 6 190 чоловік. 17 грудня 1926 р. був проведений вже всесоюзний перепис, який виявив зменшення кількості польського населення до 4 479 чоловік, що пояснювалось процесом повернення частини поляків на свою Батьківщину, реевакуацією населення.

Така кількість польського населення у Харкові, вимагала відповідних дій та створення установи, як б опікувалась цією національною меншиною на території регіону. З 1921 р. у місті розпочинає свою роботу Посольство Республіки Польща [2]. У квітні 1923 р. на XII з'їзді РКП(б) були сформовані основні положення політики коренізації, яка отримала практичне втілення у двох аспектах – українізації та створенні необхідних політичних та економічних умов розвитку національних меншин при Всеукраїнському центральному виконавчому комітетові (ВУЦВК), метою якого було налагодження зв'язків між урядом УРСР та національними меншинами, положення від 29 квітня 1924 р. започаткувало роботу комісій та бюро, до компетенції яких входило сприяння культурно-освітнього розвитку етнічних меншин, заснування шкіл, які б навчали дітей рідної мови, до цієї роботи активно долучається і Консульство Республіки Польща [1, с. 37–39].

З березня 1924 р. Консульство Республіки Польща було перейменовано на Генеральне консульство, а з 1934 р., у зв'язку з перенесенням столиці України до Києва, польське представництво стало знову лише Консульством. Зміни у ряді польських дипломатичних та консульських представництвах на Сході були пов'язані з процесом їх пристосування до структури, яка була розроблена та запроваджена СРСР у грудні 1922 р. Відповідно до нього Генеральне консульство Республіки Польща у Харкові організаційно було підпорядковане Посольству Республіки Польща у Москві. Першим керівником Консульства був Михайло Свірський. Консульський округ у ті роки, обіймав цілу територію УРСР, а з 1934 р. – територію областей: Харківської, Дніпропетровської та Донбасу [2].

Перед представниками Консульства Республіки Польща у Харкові стояли дуже широкі завдання до виконання. У перші роки своєї діяльності співробітники намагалися надати полякам можливість отримати знову громадянство Польщі та повернутися на Батьківщину. Пізніше, у наступні періоди, увага була зосереджена на опікуванні поляків-громадян СРСР, які не репатріювалися до Польщі. Згідно із Ризьким трактатом, який припинив польсько-українську війну з більшовиками, за цим трактатом йшлося, що поляки повинні були мати запевнення у збереженні своєї свободи, культури, мови та релігії [2]. Консульство Республіки Польща виконувало всі завдання, які були поставлені перед ним по опікуванню польської національної меншини, але у свою чергу і не забувало цікавитися життям Харкова у цілому. Надавало допомогу у розбудові міста, виділяло кошти для створення культурних осередків, залучало до роботи іноземних меценатів.

Консульство Республіки Польща у Харкові призупинило свою діяльність 1 грудня 1937 р., коли на бажання радянської влади кількість польських представництв у СРСР скоротилася до кількості радянських представництв у Польщі (радянська влада не звертала жодної уваги на величезну територіальну диспропорцію). Останнім консулом у 1936–1937 рр. був Тадеуш Бжезінський. Відродилося Консульство Республіки Польща у Харкові у зовсім інших умовах,

вже після здобуття Україною незалежності у 1994 р. [2].

Література:

1. Ніколаєнко О. Польські громадські організації Харкова і політика радянської влади по відношенню до них в 20–30-ті роки ХХ ст. / О. Ніколаєнко // Харків і Польща: люди і події: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Харків: Майдан, 2006. – С. 37–47.
2. Ксьонжек Я. Заснування і діяльність Генерального Консульства РП в Харкові / Я. Ксьонжек // Харків і Польща: люди і події: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Харків: Майдан, 2006. – С. 17–18.
3. Україна-Польща 1920–1939 рр.: З історії дипломатичних відносин УССР з Другою Річчю Посполитою: Документи і матеріали / НАН України. Інститут історії України; упорядкування, коментарі, вступна стаття: Н. С. Рубльова, О. С. Рубльов. – К.: Дух і література, 2012. – 624 с.

ГРОМЕНКО Сергій Вікторович ДИПЛОМАТИЧНА БОРОТЬБА НАВКОЛО СТАТУСУ КРИМУ ПІД ЧАС КРИМСЬКОЇ ОПЕРАЦІЇ ПЕТРА БОЛБОЧАНА У КВІТНІ 1918 РОКУ

Однією з найбільш важливих та водночас найменш вирішених проблем, що стояли перед українською дипломатією в революційну добу 1917–1921 рр., була кримська. Відсутність чіткої, узгодженої, послідовної та, найголовніше, інституційно-спадкової політики щодо Криму між різними українськими урядами призвела до того, що півострів не тільки не був фактично включений до складу України, але й кілька разів перетворювався на плацдарм антиукраїнських сил. Особливо яскраво це проявилось у 1918 р., коли Україна двічі поспіль отримувала унікальний шанс приєднати півострів, але двічі втрачала його через несприятливу зовнішню та внутрішню ситуацію. Цю тезу якнайкраще демонструє дипломатична боротьба навколо статусу Криму під час Кримської операції Петра Болбочана у квітні 1918 р.

Дебати з приводу статусу Криму та його (не)належності Україні розпочали навесні 1917 р. і тривали до глибокої осені, пройшовши кілька етапів. На початку різні політичні сили обстоювали різні варіанти: включити Таврійську губернію до складу української автономії цілком, не включити зовсім, поділити губернію навпіл – а потім більш-менш консолідовано схилилися до останнього варіанту, зафіксованому у Третньому універсалі [1].

Причиною цього рішення, так часто критикованого і тоді, і зараз «державниками», було розгортання на півострові своєї власної кримськотатарської революції, яка логічно допровадила до декларування Першим Курултаєм у грудні 1917 р. наміру створення Кримської Народної Республіки [2]. Саме внаслідок перегорів між представниками українського та кримського революційних рухів на 3'їзді народів ще у вересні того р. Києвом і було ухвалено рішення про розподіл Таврійської губернії та визнано право на самовизначення населення Криму.

Втім, захоплення більшовиками у січні 1918 р. більшої частини території України та цілковито Криму позбавило сенсу попередні домовленості, тож після німецько-українського контрнаступу навесні того ж р. та вигнання більшовиків перед керівництвом УНР постало завдання приєднати до України Крим як головну базу Чорноморського флоту.

Кримська операція армії УНР під безпосереднім керівництвом Петра Болбочана тривала протягом місяця – від отримання відповідного наказу 10 квітня 1918 р. до повернення з півострова останніх підрозділів Кримської групи 10 травня [3]. Але окрім більш-менш відомих воєнних дій, операцію супроводжувала і менш знана, але не менш активна дипломатична боротьба за новий статус Криму. Коротко її учасників та їхні погляди на майбутнє півострова можна охарактеризувати наступним чином.

- *Українська Народна Республіка*. Формально спромоглася у «Тимчасовому законі про флот» у січні 1918 р. оголосити про свої претензії на Севастополь, фактично доклала воєнні зусилля для приєднання Криму, через свого посла у Стамбулі задекларувала відмову від надання півострову статусу суб'єкта федерації.

- *Німецька імперія*. Відповідно до угоди із Австро-Угорщиною у березні 1918 р. про розподіл сфер впливу в Україні застерегла за собою право окупувати Крим. Через неузгодженість дій між військовими та дипломатами не спромоглася визначити статус Криму, в результаті утворивши там підконтрольний собі перехідний Крайовий уряд.